

При неправильному використанні земельних ресурсів можлива деградація ґрунтів, тобто поступове погіршення їх властивостей, що викликає ерозію, засолювання, опустелювання, токсикацію.

Регулювання екологічних ситуацій проводиться шляхом екологічного менеджменту з врахуванням інформації про стан об'єктів, що підкреслює роль моніторингу довкілля. Існує ряд дій, спрямованих на оптимізацію господарської діяльності людини до умов навколишнього природного середовища.

Нормативні дії спрямовані на реалізацію вимог екологічних стандартів та екологічних законодавчих актів при організації господарської діяльності людини.

Активні дії передбачають цілеспрямовану зміну навколишнього середовища, наприклад, меліоративні роботи, природоохоронне інспектування, екологічна експертиза, екологічна паспортизація територій тощо.

Забруднення природного середовища газоподібними, рідкими та твердими відходами викликає його деградацію, завдає шкоду здоров'ю населення і на сьогодні залишається гострою екологічною проблемою, яка має пріоритетне соціальне і економічне значення.

Література

1. Агарова Н.В., Кочинський А.Б., Степаненко А.В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф. (серія "Екологічна безпека"). — К.: НІС, 1996. — 82 с.
2. Боков В.А., Лушик А.В. Основы экологической безопасности. — Симферополь: СОНАТ, 1998. — 224 с.
3. Моисеев Н.Н. Судьба цивилизации (Путь разума). — М.: МНЭПУ, 1998. — 260 с.
4. Некос В.Е. Основы общей экологии и неоекологии. — Харьков: Прапор, 2001. — 2 часть. — 287 с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ — ЗАВДАННЯ КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ

Іщенко В.І.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Кожен вид є неповторним явищем природи, на створення якого природа витратила мільйони років. Сучасна флора та рослинність України мають трансформований характер внаслідок інтенсивної господарської діяльності людини. Тому природні комплекси — ліси, степи, луки, болота — займають незначні площі на території України. Найкраще природна рослинність (переважно луки та болота) збереглась в заплавах річок. Зональні типи рослинності — широколистяні ліси та лучні степи — займають найменші площі і тому потребують охорони в першу чергу [4].

Оскільки видова різноманітність рослин в біогеоценозах є основним фактором, що визначає видову різноманітність всіх інших організмів і в цілому стійкість екосистем, завдання збереження рослинного покриву та окремих видів рослин, яким загрожує зменшення чисельності та

зникнення, вимагає виняткової уваги.

Здавна традиційним є поділ рослин на нижчі та вищі. До першої групи (сланеві рослини, тіло яких не диференційоване на вегетативні органи) відносяться водорості. Деякі вчені пропонують виділяти їх навіть в окреме царство. Здатність лишайників до самостійного автотрофного живлення, яку виконує водоростевий компонент, дозволяє розглядати ці комплексні організми серед інших рослин, хоч дехто з науковців розглядає їх у царстві Гриби, оскільки пануючу роль в тілі лишайника виконує гриб.

Сучасні вищі рослини об'єднують безсудинні (відділ мохоподібні) та судинні рослини (відділ псилютоподібні, плауноподібні, хвощеподібні, папоротеподібні, голонасінні, покритонасінні) [2]. Якщо проаналізувати охоронюваність даних груп рослин, то спостерігається така особливість: на сторінках Червоної книги України кількість деяких голонасінних чи покритонасінних видів рослин, що піддаються охороні більша, ніж, наприклад, папоротеподібних чи плауноподібних. Можливо це пояснюється меншим використанням останніх, чи пристосованістю їх до умов проживання на певних територіях (недаремно деяких папоротеподібних називають "нащадками колишніх епох").

Обмежене поширення деяких видів рослин пов'язане з природно-історичними процесами (зміна клімату, деякі геологічні явища). Але в останні роки значна кількість рослин набула статусу рідкісних внаслідок господарської діяльності людини. Чисельність багатьох видів рослин катастрофічно зменшилась внаслідок порушення умов місцезростання, спричиненого меліорацією, розорюванням земель, вирубуванням лісів, забудівлею, відкритою розробкою корисних копалин, а також зростанням рекреаційних навантажень та урбанізації.

Найбільших антропогенних змін внаслідок розорювання, яке на сьогоднішній день досягло близько 85%, зазнала степова флора і рослинність [1]. Тому серед рідкісних рослин найчисельнішою є група степових видів, розвиток яких пов'язаний з певними екологічними умовами, типами ґрунтів, освітлення, зволоження. В інших екотопах степові рослини існувати не можуть. Такі види господарської діяльності як випас, викошування, випалювання, терасування, заліснення викликають незворотні зміни в екології степів, що призводить до виродження цих угруповань та зникнення багатьох характерних видів рослин.

Особливу тривогу викликає велика кількість видів рослин, чисельність та поширення яких за останнє десятиріччя різко скоротилися внаслідок масового знищення під час квітання чи плодоношення. Від цього страждають лікарські та декоративні, гарно квітучі види. До цієї групи належать чимало лісових і вище згаданих степових первоцвітів (ефемероїдів), які мають своєрідний цикл розвитку на відміну від інших квіткових рослин.

Питання про охорону природних комплексів та рідкісних видів рослин було порушено ще на початку 20 століття провідними вченими України. В 20-ті роки були створені перші заповідні території. В різні часи цього століття вчені-ботаніки та природолюби намагалися захистити природні багатства рідного краю [3]. Сучасна оптимізована природно-заповідна мережа забезпечує охорону всіх рідкісних рослин, виявлених на певній території України. Подальші дослідження сприятимуть збереженню генофонду раритетів регіону та держави вцілому.

На сьогоднішній день прийнято ряд законодавчих актів щодо

збереження флори України. Але деякі з них є мало дієвими, бо наявні такі види рослин, які існують в одиничних екземплярах і дія хоч одного несприятливого фактора може знищити їх. Несприятливим фактором, як правило, виступає людина.

Література

1. Антонюк Н.Є., Бородіна Р.М., Собко В.Г. та інші. Рідкісні рослини флори України в культурі. — К.: Наук. думка., 1982. — 216 с.
2. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества. / Под общей редакцией Шеляг-Сосонко Ю. Р. — К.: Наук. думка., 1987. — 216 с.
3. Лаптев О. О. Екологія рослин з основами біоценології. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 144 с.
4. Червона книга України. Рослинний світ./ Під редакцією Шеляг-Сосонка Ю.Р. — К.: Вид. Укр. енциклопедія ім. Бажана., 1996. — 602 с.

ВПЛИВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

*Кравченко О.В., Поліщук І.В.
Полтавський військовий інститут зв'язку*

Внаслідок погіршення якості навколишнього природного середовища Земля і населення України знаходиться в лещатах жорсткої екологічної депресії. Існує безпосередній зв'язок між забрудненням навколишнього середовища і станом здоров'я людини.

Демографічна ситуація в Полтавській області, як і в Україні, характеризується як кризова (несприятливі зміни не лише у кількості, а й у якості населення). Депопуляція супроводжується Істотним погіршенням стану здоров'я, зниженням середньої та середньорічної тривалості життя населення. Так, середня тривалість життя жителів Полтавської області становить 67 років, 62 роки для чоловіків і 73 роки для жінок. В 1991–1992 роках середня очікувана тривалість життя була, відповідно, 70, 64 і 75 років. За природним приростом населення Полтавська область займає одне з останніх місць серед областей України.

Зміна показників здоров'я населення під впливом факторів оточуючого середовища може проявлятися не тільки у збільшенні частоти виникнення тих чи інших відхилень у здоров'ї, а й у посиленні уже існуючих патологій. Екологічно найінформативнішим показником стану здоров'я людей є захворюваність і її зв'язок з забрудненням довкілля. Захворюваність — явище не випадкове. Приблизно 50% вона зумовлюється способом життя кожної окремої людини. Шкідливі звички, неправильне харчування, недостатнє фізичне навантаження, стреси, порушення режимів праці та відпочинку сприяють розвитку хвороб.

Останнім часом значного поширення набули інфекційні захворювання. Нині підраховано, що 80% ВІЛ-інфікованих в Україні — це молоді люди (менше 30 років); у 2007–2016 роках від СНІДу помруть понад 2 млн. людей. За останні 4 роки кількість інфікованих в Україні подвоювалась щороку. За даними ВООЗ в Україні 600 тисяч осіб хворі на